

'מברשת שיניים עם הכשר לשבת'

'צחצוח שיניים בשבת'

גליליון הנוכחי נלמד את הטעמים לאסור להשתמש בשבת עם מברשת שיניים רגילה, ומה סברות המתירים במדינות מסוימים, וכן לגבי מברשות השיניים החדשות הכשרות לשבת, וברו מה הם דרישות גופי הכשרות בייצור מברשות כשרות לשימוש בשבת, ומה הם נתאי ההיתר בשימוש בשבת קודש.

1. מברשת רגילה

מסקנת השיטות: המונהג שלא לצחצח שיניים בשבת במברשת בצורה הרגילה, ובפרט עם משחת שיניים, וכמה ישות לדברי: א. לדעת פוסקים רבים, השימוש בשבת במברשת שיניים רטובה כרוך באיסור סוחט. ויש אומרים שאם שערות המברשת פרוזות זו מזו והחללים שביניהן נראים לעין, והמים יוצאים במיניהן אף ללא סחיטה, אין בשימוש בה איסור סחיטה. ב. במירית המשחה יש איסור 'ממרח'. ג. אצל אנשים רבים פעולת הצחצוח גורמת בוודאות ליציאת דם מהתניבים, ויש בכך איסור 'חובל'. ויש שדנו לאסור טעמים נוספים: ד. עובדין דחול. ה. חשש שבירת השערות. ו. נולד ביצירת קצף. ז. פרואה בשבת. ויש שהתירו באופנים מסוימים, והפריכו את כל צדדי האיסור, וכדלהלן.

משיב כהלכה

במדור זה מופיע שאלה שבועית בנושא הגליון הבא, התשובות הנכונות ישולבו במידת האפשר בגליון הקרוב, כל מי שישולח תשובה מבוחרת על השאלה נכנס להגרלה!

הפרס השבוע: 100 ₪ (ההגרלה על דעת רבני המפעל)

שאלה: האם מותר בשבת לטווח כלים בסיוע חומר ניקוי, מוצק / נוזלי?

האם יש חשש 'ממרח' ו'מוליד ריח' כשמניח חומר ניקוי על הכלי / על היד / על כרית הקרצוף המותרת בשבת, ומדווח?

שאלה	תשובה
האם יש חשש 'ממרח' ו'מוליד ריח' כשמניח חומר ניקוי על הכלי / על היד / על כרית הקרצוף המותרת בשבת, ומדווח?	כן, כשיש חשש ממרח' ו'מוליד ריח' כשמניח חומר ניקוי על הכלי / על היד / על כרית הקרצוף המותרת בשבת, ומדווח.

תשובות ניתן להגיב עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה), בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד) באחד מהאפשרויות הבאות:

- ב'קו הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
- בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' גליון 'עומק הפשט'
- בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
- במקס מספר 6507823 1532
- במייל 2047867@gmail.com

הזוכה בהגרלת גליון 243 על סך 100 ₪ האברך החשוב הרב מאיר קלמנוביץ שליט"א כולל 'יששכר באהליך' בית שמש

מדור זה נתרם לעילוי נשמת רבי אברהם בן רבי משולם שרגא זצ"ל ת.נ.צ.ב.ה.

רבי ב' בעלמך שליט"א

האם יש חשש ממרח' ו'מוליד ריח' כשמניח חומר ניקוי על הכלי / על היד / על כרית הקרצוף המותרת בשבת, ומדווח?
כן, כשיש חשש ממרח' ו'מוליד ריח' כשמניח חומר ניקוי על הכלי / על היד / על כרית הקרצוף המותרת בשבת, ומדווח.

שרא פלוס ב' בעלמך
ב' בעלמך שליט"א

מכתבים מאת הג"ד יהושע יעקב נובירט זצ"ל והג"ר ישראל הלוי עקשוי זצ"ל

הגליון השבוע הונצח לעילוי נשמת הגאון הצדיק רבי יהושע לייב בן רבי נחמיה חשין זצ"ל והאשה החשובה מרת חנה גולדה בת רבי יואל יעקב ע"ה ת.נ.צ.ב.ה.

לתרומת והנצחת חייגו עכשיו 02-5377085 שלוחה 8

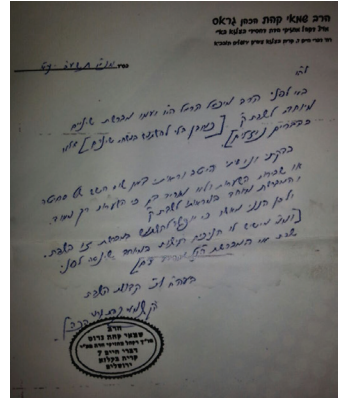
HighDent
מברשת דנטלים מתקדמת

ואם להציג
מברשת השיניים עם ראש הטיילקון המהפכני
היחידה המותרת בשבת!

להחליף את המברשת
לשטוף את השיניים
לרענן את הפה
לרענן את הפה

ללא חשש סחיטה • ללא חשש הוצאת דם בשבת • לבעלי חניכיים רגישות, מומלץ לנסות ביום חול • ללא חשש שבירת השורות • אינה כלי התייחד ליום חול • בשימוש עם משחה נזולית

הרשמה למועדון HighDent
077-7777777 | contact@high-dent.co.il

לא לצחצח בשבת: כתב **בחוט שני** (שבת חלק א עמוד סב) אין להשתמש במברשת שיניים כל שהשערות קרובים זה לזה ומחזיקים את המים, אבל אם השערות רחוקים זה מזה שאין המים נתפסים שם מותר. וכן כתב בספר **ארחות שבת** (פרק יז סעיף כט והערה מב), אין לצחצח שיניים בשבת, בין על ידי מברשת, ובין שלא על ידי מברשת, משום סחיטה מיוחדת וחובל.

המנהג להמנע: בספר **שמירת שבת כהלכתה** (פרק יד סעיף לט ובהערה קב) ציינו לספרים רבים שדנו בזה, והסיק שנוהגים שלא לצחצח את השיניים בשבת אפילו בלי משחה. ו**במנחת שלמה** (חלק ב סימן לה אות א) כתב שהוא מהדברים המותרים שנהגו בהם איסור, ורבים מהיראים רואים בו איסור מפורד מאד, ואני לא ידעתי איסור, ומכמה סברות כתב לאיסור, ומסיק שמכל מקום מסתבר להיתר מחמת הטעמים האחרים שזכרנו. וכן במכתבו לבעל **השרידי אש** (חלק א סימן ל) מסכים עמו שמצד הדין מותר מכתמה פנים, וכותב שהוא מהדברים המותרים שנהגו בהם איסור.

רק בלי משחה: לדעת **גה"ר משה פיינשטיין זצ"ל** (שו"ת אגרות משה חלק א תשובה קיב) אין להשתמש במברשת שיניים עם משחה בשבת משום איסור ממחק, אך בלי משחה מותר במים קרים, וטוב שלא להטיב את המברשת במים מחשש סחיטה כמו שמצינו איסור חסיטה בשיעור מדרבנן, ואחרי השימוש אסור לשטוף את המברשת אף שלא בשפשוף משום 'מכין משבת לחול'.

לדעת **הג"ר שמואל הלוי ואזנר זצ"ל** (שו"ת שבט הלוי חלק ה סימן מה, שיעורי שבט הלוי עמוד ססח) מברשת עם שערות או חוטי ניילון, אסור לצחצח בה את השיניים עם משחת שיניים משום ממרח, ומותר במברשת לבד בלי משחה, אך לא ישים עליו מים מחשש סוחט, וצריך לעשות שינוי באופן דלהלן, ומלא את פיה מים ויפלוט את יוב המים באופן שישאר בפיו רק לתחולת מים בשיעור טופח על מנת להטפיח, ואחר כך ישפשף במברשת יבשה. ואם אפשר טוב שיהיה מברשת מיוחדת לשבת, כמבואר במימנו שכז, וכל ההיתר הוא בתנאי שאינו 'פסיק רישא' שיוצא דם מהחניכיים.

ובשו"ת אור לציון (חלק ב פרק ה אות ו) כתב שאין להשתמש במשחת שיניים בשבת משום ממרח, אבל מותר לצחצח שיניים במברשת או במי-פה, ובתנאי שבדרך כלל כשמצחצח שיניים לא יוצא לו דם מהחניכיים, אבל אם בכל פעם שמצחצח שינוי יוצא דם, אסור לצחצח שינוי בשבת, וזוהר לא ללחוץ בידיו על המברשת משום חסיטה. והוסף שאין לחוש במשחה משום רפואה, שהרי אין המשחה מרפאה, אלא מונעת נזק מהשיניים.

ולדעת **הג"ר מנשה קליין זצ"ל** (שו"ת משנה הלכות חלק ה סימן נב) אינו פסיק רישא משום חבלה, כיון שהרבה פעמים אינו מוציא דם, וכן אפשר להיזהר שלא יצא דם.

FDA CE ואישור
למטה
למטה
למטה

הרשמה למועדון HighDent
077-7777777 | contact@high-dent.co.il

בלי מברשת: לדעת **הגרא"ח נאה זצ"ל** (קצות השלחן חלק ז סימן קלח ב) השולחן ס"ק ל עמוד צט, חלק ח סימן קמו בדי השלחן סוף ס"ק לב), מותר לנקות את השיניים בשבת במשחה בלי מברשת שאין זה רפואה, ואף אין בזה חשש שמא ימרח, ואינו דומה לבורית שאסור משום נולד אבל במשחה שהיא רכה מאוד ונשארת רכה לא נולד בה כלום, אבל אסור להניח את המשחה על המברשת משום 'עובדין דחול'.

ובשו"ת ציץ אליעזר (חלק ז סימן ל אות ב ס"ק ט) חלק על הקצות השולחן, ומוכיח שגם ביד בלי מברשת אסור מדרבנן לשפשף את השיניים במשחה, ובמברשת יש לאסור גם משום סוחט כאשר מנקה את המברשת אחרי השימוש, ולפעמים על ידי השפשוף יצא דם. (הקצות השלחן לשיטתו, שגם בסבון התיר לרחוץ כלים ולא חשש לממרח, שלא כדעת המשב"ב, ויבאר א"ה בגיליון הבא). והביא מה שכתב בספר **אהל משה** (חלק ב סימן צח) לאסור גם משום רפואה, וחלק עליו שהיום כל הבריאים משתמשים בזה, ומה שכתב לאסור משום פסיק רישא שייצא דם, אינו פסיק רישא, ומסכים עמו לאסור משום ממרח, ושמה גם משום נולד שהמשחה נהפכת לנזול.

בדעה: **בשו"ת שרידי אש** (חלק א סימן ל) מפריך את כל חששות האיסור, ומסיק להיתר אפילו על ידי מברשת, שאין חשש סחיטה כמבואר **בראב"ד** (שבת פרק כב הלכה טו) לגבי ספוג שיש לו בית אחיזה אין בו חסיטה משום שדומה לכלי מלא מים.

והביאו **בשו"ת יביע אומר** (חלק ד אורח חיים סימנים כז-ל, וראה עוד בילקוט יוסף שבת ד יג), ומסכים עמו להיתר אך לא מאותו הטעם, אלא מטעמים אחרים הוא מסיק שמוחר לאדם שמוצטער, והשתמש במברשת שיניים רגילה עם משחת שיניים, ואין בזה ממשחשש כי אין רצונו כלא בקיום המשחה אלא בבקוין השיניים, וההיתר נאמר רק באדם שרגיל בצחצוח, שאז אינו פסיק רישא שייצא דם, ומי שאינו רגיל

הילכתא
מסלול תש"פ

בס"ד

'בית ההוראה - הילכתא'
מענה טלפוני לשאלות הלכתיות

הדש!
ניתן לקבל מענה גם באמצעות שליחת השאלה
בעמדות 'גדרים פלוס' ו'קהילות',
בחיפוש 'הילכתא' גיליון 'עומק הפשט'
במקס מספר 1532-6507823
במייל 5047867@gmail.com

02-535-0-535
מומלץ לרישום את המספר בזמן התלפון לטע הנוצר

מוציא דם.

3. דעת גדולי הפוסקים

מברשת מיוחדת לשבת: כתב הג"ר **דוד אריה מורגנשטרן שליט"א** (בספרו פתחי דעת פרק יט אות ד הערה נו) בשם הגרי"ר **אלישיב זצ"ל**, לגבי 'טבילה דאורייתא בשבת', שאסור להשתמש בשבת עם המברשת של יום חול, כמבואר ב**ביאור הלכה** (סימן שלו סעיף ב' ד"ה הקלים) שאסור שימוש במטאטא שמשמש בו בחול, משום 'זילותא דשבתא ועובדין דחול'. אבל מותר להשתמש במברשת שינים המיוחדת לשבת לניקיון השיניים לצורך טבילה דאורייתא, ואף עם מים מותר, אך עם משהא אסור משום ממרח. וכן אם פסיק רישא שיצא דם אסור.

[א.ה. צריך להבין, שאדרכה משם ראייה להקל, שהרי למעשה במטאטא מקילים ומשתמשים במטאטא הרגיל של ימות החול, ומדוע במברשת שינים נחמיר? ויש לבאר כוונתו, שכיום למטאטא רגיל בבית לא מצוי כלל אופן של איסור, אבל במברשת שינים מצוי כמה אופנים של איסור כגון עם משהא וכו', ולכן הוא בכלל 'עובדין דחול'].

והטעם שאין במברשת פלסטיק איסור סוחט, כי השערות אינם סופגות מים, אך עדיין יש לאסור משום 'מיחזי כסוחט', אך בזה יש להתייר משום שיש למברשת ידית, וכשיטת ה**ראב"ד** שהובא ב**מבשר"ב** (סימן שכ ס"ק מז). ספוג שיש לו בית אחיזה אין בו איסור חטיטה שכן נדון כצלוחית מלאה מים.

א' **אפשר להכשיר:** מאידך מעיד הג"ר **יצחק מרדכי הכהן רובין שליט"א** (היכלא חלק ה עמוד קצא), שזכנס אל ה**גרי"ש אלישיב זצ"ל** בשליחות אחד שרצה להמציא מברשת שינים לשימוש בשבת בלי חשש חטיטה, ותמה הגרי"ש איך שייך לתת הכשר על המברשת, הרי מצוי הרבה אנשים שיצא להם דם, ואצלם הוא 'פסיק רישא' של חובל בשבת, ועוד חשש שהדבר יגרום למכשול, כי אם יהיה מברשת עם הכשר, כל אחד יחליט לכד איזה מברשת יש בה חשש חטיטה ובאיזה אין חטיטה, ולכן סירב לתת הכשר גם למברשת שאין בה שום חשש חטיטה.

וכן שמענו מאחד מגדולי ה**הוראה שליט"א** לאחר שבדק מברשת זו, לעומת המברשת הרגילה של ימות החול, השיב שאינו רואה הבדל בין סוגי המברשות, וכולם אסורים אסורים לשימוש בשבת מחשש סוחט.

לצחצח אסור משום 'פסיק רישא' שיצא דם, ואף למחמירי בשימוש בסבון בשבת מותר במשחת שיניים, אך נכון להחמיר להשתמש רק במי פה ולייחד מברשת לשת משום חשש עובדין דחול. והוסיף שמכל מקום אסור לשטוף את המברשת במים אחרי השימוש, ומסיים שמי שיכול להימנע מזה בשבת ולא יגרום לו צער כלל, טוב לו שיחמיר בדבר, ועליו תבוא ברכת טוב.

בצירוף כמה תנאים: **בטו"ת מנחת יצחק** (חלק ג סימן מח וסימן ג) נטע לאסור צחצוח שיניים לגמרי, כי אי אפשר לחזר בכמה אסורים הכרוכים בכך, והתיר רק כאשר מתקיימים מספר תנאים, בלי מים, בלי משחה, ורק באופן שאין חשש עקירת שערות במברשת, שאם יש חשש תלישה כבר כתב לאסור בספר **מנחת שבת** ולבני פאה נכרית. ורק כאשר חשש של עשיית חבורה, ורק במברשת המיוחדת לשבת. דעות הפוסקים מובאים בטוב טעם ב**מבשר"ב מהדורת דרשו** חלק ג ביאורים ומוספים סימן ש"כ הערה 46 ובסימן ש"כ הערה 9.

2. מברשת כשרה לשבת

בארה"ב: בשוק המהדרין ניתן להשיג שני דגמי מברשות שיניים כשרות לשבת. מברשות שיניים לשבת המצויות בארה"ב, המוצא על ידי **ר' שמואל וועפער הי"ו**. תמצית ההמצאה במברשת החדשה, שאין במברשת שערות רגילות אלא רק גומי רך, ובכך אין איסורי חטיטה, חבלה, ממרח, עובדין דחול. המברשת משווקת על ידי חברת **Kosher Innovations** (כשר אינאוויינ'ס) שכבר ידועים ומפורסמים בשיווק כמה מוצרים למהדרין, כמו 'שאבעס לאמפ', 'שולחן אור' לבדיקת תולעים, 'פלטה לשבת', 'פתחן שבת' לבקבוקי שתייה מפלסטיק, 'ספל מתקפל' לנטילת ידיים במטוס, 'טישו חתוך' לשבת, ועוד.

במקום שערות יש במברשת מקלוני גומי, ולכן אינם בולעים מים, והם גם רכים בכדי לוודא שלא יחא חשש הוצאת דם, וגם אינם צפופים, אלא כל מקלון הוא במקום 30 שערות של מברשת שיניים רגילה, ועל ידי כך אינם מחזיקים ביניהם מים, כמו בשערות שיש בהם חטיטה דרבנן.

דגם זה, אושר על ידי הג"ר **יועסי יעשיה נויבירט זצ"ל** (במכתבו) והג"ר **ישראל הלוי בעלסקי זצ"ל** (במכתב מתאריך ב' ניסן תשס"ז), שאישרו להשתמש במברשת הזו בשבת. וההיתר הוא רק במברשת בלי משחה, ואפשר עם מי-פה. (החברה מייצרת מי פה כשרים בהשגחת OU וממליצה להשתמש בו).

תנאי ההיתר: והוסיף הרב בעלסקי, שמצד הדין המברשת מותרת לשימוש בשבת, אך התנה את השימוש בכמה תנאים וכדלהלן. יש למעט בשימוש עד לא יותר מב' או ג' פעמים בשבת, כדי שלא יבואו לעשות כעין מה שעושים בחול, וגם שיש לחוש שאחרים ידמו דבר לדבר ויתירו יותר ויותר, ולכן ההיתר נאמר רק למי שאין לו ברירה אחרת, ומי שיכול, עדיף להימנע מצחצוח שינים. מסיים הרב בעלסקי 'ואחרי ככלות הכל, יש ליהרר מאוד לקיים רוח שבת קודש, בלי הכנסת שיניים שעלולים ח"ו לגרע מנומחתה השלמה, אך במה שיש להגן על הבריאות במקום שאין עצה אחרת יש לחזק המצאות כהנ"ל'.

ארץ הקודש: בארץ הקודש קיים סוג נוסף של מברשות שהומצאו על ידי **ר' מיכאל הראל הי"ו**, והם משווקות על ידי חברת **highdent** (היידנט). תמצית ההמצאה, שהמברשת מיוצרת במיוחד לשבת משערות העשויות סיליקון - ובכך אין חששות של חטיטה, וכן לא מודא עם מהנחייכים כי השערות רכות מאוד, ואין חשש שחירת שערות המברשת כי הם גמישות, ואין חשש עובדין דחול כי המברשת מיוחדת רק לשבת.

המברשת מאושרת לשימוש בשבת כמברשת ה**גרי"ר שאי שבת הכהן גרוס שליט"א** מו"ץ דקל מחזיקי הדת בא"י ובעל שו"ת **הקהתי**, והג"ר **דוד שלמה זולדן שליט"א** דומ"ץ קהילת סערט וז'ניץ, והג"ר **אשר חנוך ינקלביץ שליט"א** מו"ץ בית ההוראה המרכזי חיפה.

תנאי ההיתר: לא להשתמש עם מנחת שיניים כי אם במשחה נזולית בלבד, מחשש ממרח. והוסיף הרב ינקלביץ, מי שיש לו חניכים רגילות, ינסה את השימוש במברשת לפני שבת, לוודא שאינו

עדכוני הלכה

עדכון חשוב לתושבי ירושלים בנושא השימוש בשבת בפחי אשפה טמונים בעקבות גיליון 'עומק הפשט' מספר 203

בירושלים, כמו בהרבה ערים בארץ, הותקנו מאות פחי אשפה טמונים עם חיישנים חכמים, המדווחים 'און ליין', על התכולה למוקד העירייה. בעקבות הפולמוס העז שהתעורר לפני קרוב לשנה, בגיליון 'עומק הפשט' (מספר 203), בנושא 'האם מותר להשליך אשפה לפח חכם בשבת?' נכנסו אישי ציבור חשובים לעובי הקורה, ביחוד **הרב ישראל קלרמן ה"ו** חבר מועצת העיר, עם **הרב דב זילברברג שליט"א** ממשמרת השבת, ובסיעתא דשמיא בוצע פתרון על הצד הטוב ביותר, בהכונת **הגאון הגדול רבי צבי וובר שליט"א** רב שכונת נווה יעקב וחבר בד"ץ שארית ישראל. חברת 'נקסטום' המפעילה את המערכת עבור עיריית ירושלים, הגיעו להסכם עם **משמרת השבת**, שהחיישנים מושבתים לגמרי בשבתות ובחגים, מערב שבת וחג בשעה 4 אחה"צ, עד מוצאי שבת וחג בשעה 10, וזאת על ידי 'לוח שנה עברי ממוחשב' לעשר שנים קדימה, שבו מופיעים כל השבתות ומועדי השנה, משמרת השבת מפקחת ובודקת על כיום התנאים האמורים, מצ"ב האישור העדכני.

בתמונה: הגאון הגדול רבי צבי וובר שליט"א מנכ"ר בברכת השבת את נציגי עיריית ירושלים' וזמנאלי חברת 'נקסטום' לדגל תיקון החיישנים על הצד הטוב ביותר

סיכום הגיליון:

- א. **מברשת רגילה:** לדעת רוב הפוסקים אסור להשתמש בשבת עם מברשת שיניים רגילה ומשחת שיניים, משום איסור סוחט ממרח, וחובל, וטעמים נוספים, ובמנחת שלמה כתב שנהגו בו איסור. ויש שהתירו רק בתנאים ואופנים מסוימים.
- ב. לדעת רבי משה פיינשטיין אסור עם משחה אך מותר בלי משחה במים צוננים ועדיף בלי מים, ואסור לטשטף את המברשת אחרי השימוש.
- ג. לדעת הרב ואזנר מותר לצחצח במים כשמלחלה את הפה במעט מים, בלי להרטיב את המברשת, ועדיף במברשת מיוחדת לשבת, ובתנאי שאינו פסיק רישא שיצא דם. לדעת המנחת יצחק אסור ולדעת האור לציון מותר בלי משחה, ולדעת היביע אומר מותר עם משחה.
- ד. **מברשת כשרה לשבת:** הדגם של Kosher Innovations (כשר אינאווייז'נס), מיסוד של מקלוני גומי דקים, באישור הרב גויבירט והרב בעלסקי, ההיתר הוא בלי משחה כי אם ב'מ' פה', והרב בעלסקי הוסיף שמתוך רק ב' וג' פעמים בשבת, ורק למי שמרגיש שיש לו צורך בכך.
- ה. הדגם של חברת highdent (היי-דנט), מבוסס על כך שהשערות מסיליקון לא צפופות, ורכות מאוד שלא יצא דם. באישור הרב גרוס והרב זולדן והרב ינקלביץ. תנאי ההיתר, לא להשתמש עם משחה כי אם במי פה וכדומה, ומי שיש לו חניכים רגישות יבדוק לפני שבת לוודא שאינו מוציא דם.
- ו. כתב הרב מורגנשטרן בשם הגרי"ש אלישיב שהתיר לצורך טבילה דאורייתא לנקות במברשת מיוחדת לשבת. והעיד הרב רובין בשם הגרי"ש אלישיב שאין לתת הכשר על מברשת לשבת.

דינים העולים

נושא הגליון הבא:

'חומר לניקוי כלים בשבת'

הגיליון נועד לעזור את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

אפשרות להנצחה לע"נ, לרפ"ו, וכדומה.
ניתן לשלוח רעיונות ותקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה.
אפשר לתרום עבור הוצאת הגליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס
'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המודר 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.

מוקד הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי

קו הילכתא

02-5377-085

לקבלת הגיליון במייל
5047867@gmail.com

פקס: 02-6507823

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות,
עדכונים, רישום להגרות, ועוד...